

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*Матеріали Всеукраїнських науково-практичних конференцій
“Проблеми інтеграції економіки України в ЄС і вступ до СОТ”*

м. Київ, МАУП, 20 травня 2006 р.,

*“Концептуальні засади формування стратегії
соціально-економічного розвитку України”*

м. Київ, МАУП, 25 жовтня 2006 р.

Київ 2007

ББК 65.9(4УКР)-1я43
С91

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Сучасні проблеми розвитку економіки України: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Пробл. інтеграції економіки України в ЄС і вступ до СОТ”, м. Київ, МАУП, 20 трав. 2006 р., “Концепт. засади формування стратегії соц.-екон. розвитку України”, м. Київ, МАУП, 25 жовт. 2006 р. — К. : МАУП, 2007. — 340 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-757-0

Розглядаються проблеми розвитку України у зв'язку зі вступом до Світової організації торгівлі. Пропонуються шляхи реформування економіки країни в умовах ринку. Висвітлюються проблеми державного регулювання економіки.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління і для всіх, хто цікавиться проблемами менеджменту й розвитку управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)-1я43

ISBN 978-966-608-757-0

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

Шостак Л. Б. <i>Пріоритетні орієнтири економічного розвитку України</i>	182
Кривобороденко Г. П. <i>Вплив науково-технічного прогресу на соціально-економічний розвиток України</i>	188
Ткач Б. П. <i>Банківська система і соціально-економічний розвиток України</i>	191
Грідчина М. В. <i>Шляхи підвищення інноваційної активності вітчизняних корпоративних структур</i>	194
Філіна Г. І., Кравченко М. Н. <i>Інвестиційна привабливість регіонів України</i>	198
Руденко Н. В. <i>Ефективна зайнятість як чинник економічного зростання</i>	204
Богович Н. Я. <i>Напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію (послуги) в Україні</i>	210
Пелепець Д. <i>Проблеми малого підприємництва в Україні</i>	216
Сіренко Н. <i>Соціально-економічна необхідність пошуку безпечних підсолоджувачів</i>	230
Розділ III. ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	234
Самокиш О. В. <i>Формування механізму стратегічного управління в торгівлі</i>	235
Чернявський А. Д. <i>Шляхи забезпечення конкурентоспроможності підприємств будівельного комплексу України</i>	255
Ватченко О. Б., Хвостова М. В. <i>Нестандартні технології продажу молочної продукції на ринку України</i>	265
Єрхов А. Г. <i>Данія: сучасна державна політика в галузі енергетики</i>	268
Шклярук С. Г. <i>Напрями гармонізації і розвитку фінансової системи України</i>	278
Шевченко Т. І. <i>Дослідження змін у нормативно-правових документах ринку нерухомості</i>	285

ПРІОРИТЕТНІ ОРІЄНТИРИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

П'ятнадцятирічний досвід соціально-економічних перетворень в Україні дає можливість переосмислити зміни, що відбуваються, і передбачити загальні напрями розвитку країни у глобальному просторі світового господарства. Підбиваючи підсумки перебудови економіки, варто підкреслити, що, незважаючи на ринковий статус України на початку року, у перебудові економіки на ринкову фактично не було досягнуто значних успіхів, і не тільки в Україні. Більшість колишніх республік СРСР досі не в змозі досягти макроекономічних показників розвитку періоду 1989–1990 рр. Ринкова анархія та приватизація поза будь-яких правил державного майна призвели до банкрутства більшості підприємств важкої промисловості та машинобудування, до нестабільності політичного і соціального клімату, невизначеності правил гри в економічному просторі та, як наслідок, до зростання неформального (тіньового) сектору економіки. За рівнем тінізації господарських трансакцій Україна посідає третє місце після Азербайджану та Грузії (розмір неформальних секторів цих країн становить відповідно 52, 61 та 67 % ВНД). Неспроможність законодавчої влади та системні зміни уряду створили Україні імідж країни з високими політичними та господарськими ризиками, високим ступенем корумпованості, не прогнозованим зовнішньополітичним курсом, і взагалі створили країні імідж інвестиційної непривабливості.

Разом з тим розмір державних інвестицій в основний капітал в Україні має тенденцію до постійного зниження. Темпи скорочення інвестицій, починаючи з 1992 р., перевищують темпи падіння ВВП. Зберігається невизначеність у законодавчому просторі земельних відносин. Однієї з головних причин тяжкого становища АПК є різке падіння платоспроможного попиту насе-

лення, викликане помилками в макроекономічній політиці. Через зниження платоспроможного попиту населення та імпорт дешевих товарів субститутів ціни на продукцію тваринництва в основному не забезпечують необхідного для процесу відтворення прибутку. За рахунок збільшення частки поточних витрат виробництва зростає собівартість продукції, що викликає зниження конкурентоспроможності вітчизняного тваринництва, яке найбільше постраждає при вступі України до СОТ. Сукупне скорочення обсягів виробництва АПК різко негативно позначається на міжгалузевому балансі народногосподарського комплексу і зумовлює мультиплікативний спад виробництва в інших галузях економіки.

На динаміку економічних процесів України впливають негативні демографічні процеси через збільшення частки пенсіонерів у загальній структурі населення. Зростає еміграція працездатного населення на заробітки і постійне проживання за кордон, що сягає кількох десятків тисяч у рік, переважно за рахунок периферійних регіонів країни. На тлі інфляційних процесів реальна заробітна плата в Україні впродовж 90-х років зменшилась більш ніж на 35 % і продовжує знижуватися [2, 29].

Водночас країна твердо тримає курс на вступ в економічний, а згодом і політичний простір Європейського Союзу, основними членськими вимогами якого є дотримання бюджетного дефіциту на рівні не більше 3 % ВВП і усталений соціально-економічний розвиток. Проте відбувається “посилення” екстенсивного типу економіки нашої країни, для якого концепція сталого розвитку є лише декларацією про наміри, а вичерпання природно-сировинних ресурсів життєзабезпечення є окремим питанням національної безпеки.

Визначення пріоритетів подальшого розвитку економіки України вимагає усвідомлення процесів не тільки внутрішнього державного розвитку, а й глобального характеру, що відбуваються у світі та пов’язані із переходом капіталізму до фази фінансового ультраімперіалізму [1]. Загальною характерною рисою цього процесу є перерозподіл (за допомогою фінансової ренти) ресурсів життєзабезпечення народів світу в напрямках концентрації міжнародного фінансового капіталу і захист сформованого порядку силовими засобами із залученням новітніх воєнних і космічних технологій (прикладом цьому є Югославія,

Ірак, Афганістан). За визначенням фінансова рента, що доповнює і частково заміщує собою виробництво і присвоєння прибутку, банківського відсотка, земельної та інтелектуальної ренти, підпорядковує собі весь процес формування і розподілу прибутків. Сучасній глобальній економіці властиві системні фінансові кризи, зумовлені сутністю фінансових операцій і швидкістю спекулятивних фінансових потоків, побудованих на новітніх інформаційних і комунікаційних технологіях. У цілому за минуле десятиліття світ пережив не менше 150 фінансових криз, які так чи інакше відобразилися на стані економік, залучених у глобальну фінансову мережу.

Визначаючи пріоритетні орієнтири економічного розвитку України, варто прив'язати їх до середньо- і довгострокового економічного зростання. Середньострокове економічне зростання вимагає принаймні три передумови:

- 1) максимального використання наявних у розпорядженні виробничих потужностей, що зберегли свої технологічні якості;
- 2) припинення відпливу фінансових ресурсів, отриманих у межах національної економіки і перетворення їх у головне джерело попиту вітчизняної продукції;
- 3) створення умов для нормальної інвестиційної діяльності у процесі розширення виробництва.

Необхідною і достатньою умовою подальшого економічного розвитку є середньорічне зростання на рівні 5–7 % ВВП, а за окремими галузями — до 10–13 %. Можливості такого зростання визначаються низкою позитивних чинників:

1. Існуванням невикористаних потужностей “фізичного капіталу”, більша частина яких може бути повернута у виробництво без залучення значних інвестицій.
2. Наявністю природно-сировинних ресурсів і супутньої інфраструктури.
3. Наявністю конкурентоспроможних на світовому ринку галузей літакобудування, космічних розробок і воєнних технологій.
4. Наявністю сільськогосподарського потенціалу у виробництві зерна на експорт.
5. Не цілком знищеними у процесі ринкових перетворень науково-технічним потенціалом і висококваліфікованими трудовими ресурсами.

Основними проблемами й умовами обмеження середньострокового зростання є недостатність внутрішнього сукупного попиту, скорочення державних інвестицій в основний капітал, значна зовнішня заборгованість, зниження регулюючої ролі уряду і недосконалість фіскальної політики держави. Становище погіршується відсутністю адекватного правового поля ефективних господарських взаємодій, а також нерідко протистоянням виконавчої і законодавчої гілок влади у сфері просування реформаторського курсу.

Для виконання завдань середньострокового зростання необхідно вдосконалити фінансову систему країни за допомогою:

- ефективного управління державними боргами, що передбачає зменшення державного боргу щодо ВВП;
- підвищення рівня довіри до банківської системи шляхом надання адекватних гарантій щодо збереження депозитних вкладів населення і фондів ділових рахунків у комерційних банках;
- ефективного управління власністю акціонерного капіталу на основі зростання прав власників, що тримають менше 10 % акцій, так само, як і спрощення процедури накладення санкцій на керівників фірм акціонерного капіталу, які порушують законні права пайовиків;
- становлення і розвитку ринків комерційних кредитів і первинних цінних паперів;
- істотного просування до несубсидованого режиму діяльності у житловому і муніципальному секторах економіки;
- накопичень державного, недержавних пенсійних і взаємних фондів.

Якщо середньострокове економічне зростання забезпечується завдяки форованим інвестиціям і розширенню сукупного попиту, то довгострокове — завдяки розширенню продуктивних сил економіки і експансії політики пропозиції. Серед засобів щодо стимулювання сукупної пропозиції виокремлюють інструменти, спрямовані на підвищення темпів збільшення випуску. До першої групи належать заходи, спрямовані на підвищення ефективності розподілу ресурсів через реформу фінансової системи, державного сектору, ринку праці та ін., заходи щодо скорочення “податкового клину” через реформу податкової системи, скорочення дотацій тощо, а також підвищення ефективності

використання факторів виробництва. До другої групи можна віднести стимулювання заощаджень та інвестицій, інновації у сфері технологічного забезпечення виробництва й освіти та інші структурні перетворення.

Довгострокове економічне зростання можливе тільки на основі активного державного регулювання, заснованого на визначенні секторальних пріоритетів розвитку, виробничої спеціалізації і координування ринкової політики, із розробкою державних стратегічних інвестиційних програм, результатом яких є сукупний соціально-економічний прибуток. У цьому сенсі держава зацікавлена у проектах розвитку інфраструктури, стратегічних ринків і виконанні великих інвестиційних програм, в яких прибутком є не прямі короткострокові вигоди, а створення нових робочих місць, розширення податкової бази, зростання виробництва у суміжних секторах економіки. В сьогоднішніх умовах необхідно створити інвестиційні фонди для малого бізнесу. Інвестиційні плани повинні складатися у межах регіональних або секторальних програм розвитку.

Щодо іноземних інвестицій, то треба вже сьогодні розпочинати впровадження режиму обмеження їх доступу до таких секторів і типів виробництва, де внутрішній товаровиробник підсилює свої позиції і має кращі перспективи для збільшення виробництва і поліпшення конкурентоспроможності. Цей режим частково допоможе знизити експорт капіталу (для частини “іноземних” інвестицій українського походження). Посилення вхідних бар’єрів на вітчизняні ринки капіталу певних галузей дасть змогу знизити масштаб впливу національного фінансового капіталу і ухиляння від податків.

Програма розвитку ринків капіталу повинна бути важливою компонентою інституціональних трансформацій, спрямованих на економічне зростання. В умовах економічного зростання капіталізація цих ринків, зокрема ринків корпоративних цінних паперів, об’єктивно зростає, тоді як їх майбутня прибутковість підвищується, а інвестиційні ризики знижуються. Таке зростання капіталізації може призвести до виникнення безлічі дрібних ринкових операторів, які заважатимуть процесу формування головного, концентровано-інвестиційного менеджменту. Як наслідок інвестиційні ресурси для реального сектору стануть порівняно дорогими. Необхідно об’єднувати інвестиційних посе-

редників, пропонуючи більше стимулів для створення інвестиційних банків розвитку з метою накопичення страхових резервів тимчасово вільних ресурсів із позабюджетних державних, пенсійних фондів та інших фінансових ресурсів.

Отже, пріоритети стратегії довгострокового економічного розвитку України такі: адаптація важелів стимулювання інвестицій у реальний сектор економіки, відродження і розвиток науково-технічних інновацій, пов'язаних з ВПК, удосконалення фіскальної і монетарної політики для розвитку транснаціональних корпоративних відносин, орієнтованих на паритетне співробітництво. Один з найважливіших пріоритетних орієнтирів — становлення внутрішньо захищеного фінансового сектору економіки, що обслуговує національні інтереси розвитку. Стійке зростання національного доходу можна забезпечити збільшенням виробничого потенціалу за допомогою різних чинників пропозиції, проте таке збільшення виявляється зростанням тільки в *потенційному* випуску економіки. Для того щоб цей потенціал було реалізовано, необхідно також розширення сукупного попиту засобами державної соціально-економічної політики, що генерує ендо- і екзогенні джерела попиту. Підвищення ролі чинників попиту на внутрішньому ринку і пошук взаємовигідних зовнішніх ринків збуту конкурентоспроможної продукції визначають насамкінець наповнення корпоративних зв'язків, вибір партнерів з економічної взаємодії і самі умови виживання країни у глобалізованому світі.

Література

1. *Осипов Ю. М.* Финансовая экономика как высшая форма бытия экономики // Экономическая теория на пороге XXI века / Под ред. Ю. М. Осипова, В. Г. Белолипецкого, Е. С. Зотовой. — М.: Юристъ, 2001. — С. 5–18.
2. *Україна: прогноз розвитку продуктивних сил* / За ред. С. І. Дорогунцова. — К.: РВПС України НАН України, 1998. — Т. 1.